

ГРАМАДЗЯННЕ-БЕЛАРУСЬ!

Па ліку газэт, кніг і журналаў Беларусь самая бедная у Дзяржаве Расійскай.

Беларусы! Злучайцеся у гурткі, ў сяброўства, збірайце грошы на фонд «Вольнае Беларусі»;

РЭДАКЦЫЯ.

Сколькі было веры у будучыню, сколькі было сілы у словах...

Зіма...—Марозныя почы... Небо у зорках... Мы ідзем разам дамоў... Гаворыць рэдка... Кашляе... Збіраецца ехаць у Ялту...

Час той настаў... Таюць снягі, паласкавала сонца... Ужо другі званок.—Шуміць пяцінік.—Быць трэці званок.—Кратаюцца вагоны.

Ялта... Вясна твораць пуды... Пяюць птушкі, прыляціць красачкі... Блакітнае небо, бязмерны абшар мора з дзікімі камяністымі берагамі.

Бальніца...—Пакой вялікі, святлы... Шмат святлу... На белым ложку з упаўнымі шчокамі і хворымі грудзямі ляжыць ён...

Адзін... Усе тутка чужыя. Блізкіе—родныя далёка, далёка ад яго...

Кашаль...—Чырвоная стужка крыві паплыла з вуснаў... І—яго не стала...

Капліца... Ясныя праменні асветляюць дзве дамавіны, у каторых лежыць нябошчыкі...

О, як знаёмы твар аднаго з іх!—Ен памёр так рана і далёка ад сваіх...

Над аднай дамавінай пехта плача, прыпаўшы к нахаладзеламу трупку, а пры другім пікіга німа...

Адзін, як колас той у полі... Толькі запаліная чужою рукою сьвечка стаіць у галовах і угледзіцца на твар, на каторым застыла думка аб родным краі і абездоленах братоў...

Мінск.

Г—к.

моладасць, што прамігала як сон, а там горкая безпрасветная старэцкая доля, сыны, вайна, чорныя, чарной ночы весткі, сіроты ўнукі.

Ідучы паміж кустоў могільніка Ігналь угледзіў на пажоўклыя лісточкі, каторыя раней ад другіх ахварбаваліся іншым колерам і мысліў сабе, што нідалёчка ўжо восень, а там ізноў весна, але ні для яго.

Больш жыць ён не спадзеваўся ды і не хацеў. Усё, што было святога, згінупо на векі. Толькі адна іскрынка пацехі тэле у яго добрым сэрцы,— гэта любоў да сірот унукаў, каторыя жылі разам з ім.

Вось Ігналь прышоў к лініі. Высокі аткос пад густой ценню высіўся у баку, з нізу дзесь булькатала вада. Гэта была рачулка, каторая шлыла з-за лініі.

Вядомая ваколца Ігналю была. Тут ён ад маленства памятае і ведае усё. І шмат працы палажыў ён насыпаючы аткос, пракладаючы ральсы, падбіваючы шпалы, а цяпер прышоў сперадчы усё гэта.

Абложаная яловымі лапкамі будка, як пляма, цямнела на прывіўшэй траве.

Пры будцы лежала абгарэлая гнілая шпала—святло начлежнікоў.

Сеў Ігналь на шпаліну і задумаўся. Кругом было ціха, толькі час ад часу данасіўся здалёку стук, як бы з пустой бочкі.

Гэта рэха гарматных стрэлаў дала суды.

Уздыхнуў дзед, працувала сэрца надобро. Ні баўся ён смерці ніколі, але думка, што часам прыдзецца пакінуць родны край, дарагію баць-

каўшчыну, трэвожыла сэрца яго.

Тут-жэ ён радзіўся,—вырас, тут-жэ правёў сваю моладасць, тут сляды яе, і тут, паміж бярозак, курганок с паракнёю тае, с каторай кляўся і па смерці разам быць.

«Не, ніколі ні адыйду адсюль, ніхай будзе што будзе!» прамовіў ён, вытрасаючы попель з льюлькі і гледзючы у даліно.

Вочы яго выглядалі то дзікімі, грознымі, то плачучымі.

Думкі яго абарваў голас ўнука. Сьледам за дэдам ён краўся, прыцемкам, хаваючыся то за кусты, то у траву і вась, толькі дзед прысеў, ён з заліўным сьмехам падбег да яго.

—«Дзядок, гэта я! сакатаў ён: маці ня пушчала, а я вась тут, разам будзем вартаваць, казку дзедка раскажэ».

—Ах мой каласок, уцёк такі!— як с прасонку казаў дзед:—добра што кажэшок узняў, лезь у буду, у куточак,—бачыш цёмна як.

Унук залез, падкорчыў там ногі ды пазіраў у цяматы.

—Дзядок! адазваўся ён, калі ўжо занялася гарэць шпала і асьвятліла частыя полі: а што гэта гурчыць вунь там далёка, за рэчкаю?

—Гэта вораг—нішчыць край, абездольвае людзёў і стрэл гарматны чучен тут.

—У-у... вусціцца як! Страшны вораг, страшны. Няужо ён будзе тут, няужо нас пабарэць к сабе? Казалі хлопцы мне, што вораг шаблеў лес сячэ, рве горы, вёскі і людзей. Хто абароніць нас? Быў-бы татка—але-жэ яго німа...

Пры гэтых словах ўнука, дзед глыбока уздыхнуў. Тут з шумом пранеслася машына

Бацькаўшчына мая!

Бацькаўшчына мая, родная мая Маці Беларусі! Ты ёсьць для мяне найдаражэйшым, найценнейшым скарбам; пры табе я жыў кожнай думкай сваёй! Бацькаўшчына Беларусь, люблю я цябе, тваё палі і пожныя вялікія, што развірнуліся усім сваім характам перад вокам чалавека.

Беларусь, маці мая, зямля маіх бацькоў, дзядоў і прадедаў, што дзеля цябе жылі, крывёй сваёй і духам сваім цябе баранілі. Беларусь, бацькаўшчына мая, на цябе я хочу глядзець аж да смерці! Ты для мяне ёсьць жыцьцём, навукай; ты вучыш мяне ад калыскі да дамавіны кахаць цябе, цягнуць за цябе і дзеля цябе. Ты даш долю і нядолю. Ты жывеш у песні нашай роднай, у кветках палювях, на пожных нашых беларускіх і ў мужыку—сялянину, адзёлым у сярмягу.

Пяюць дзяўчата, а сонца садзіцца над лесам. Песня іх ліецца па пожных і ў зарасьлі, у кустох над рэчкай зліваецца з песняй салаўя і разам ліецца і гдзесь далёка, аж у панскім ліновым парку адбіваецца рэхам.

Беларусь, бацькаўшчына мая! Тры гады быў адарваны я ад цябе, праз

нядобрых людзей мусяў вандроваць па сьвечи, быў у розных краях, а нават быў і загіраітай, але нігдэ такой старонкі ня бачыў! Цяпер мяне вярнулі ізноў да цябе, змучанаго, разбітаго жыцьцём, але я працую, што ты мяне вылячыш, бо я вярнуўся да цябе шчырым сынам тваім, якім быў тры гады назад.

Язэп Шпэт.

ПА БЕЛАРУСІ.

У забранай немцамі часьціні Беларусі.

Да гэтай вайны Вільня была цэнтрам беларускага нацыянальна-культурнаго руху. Там выдаваліся беларускія газэты, быў беларускі клуб, беларускія выдавецтва, кнігарня беларускіх кніжкаў на ўвесь край.

Пачалася вайна. Шмат працаўнікоў было забрана да войска, да крыкаў і лаянкі «істінно-рускіх людей», далучылось «адміністрацівное усмотреніе».

Скіе-такіе запысы, што былі у Расеі, змяніліся проізволам. Цяжка стала працаваць...

У канцы лета 1915 року немцы забралі Вільню. Гэта было новым ударам беларускаму руху. На нейкі час ён спыніўся.

Але ператрывожанае ваеннай бурай жыцьцё патроху стало ізноў ухадзіць у норму. Астаўшыся у Вільні беларусы пачалі выдаваць газэту «Гоман».

Трымаючыся традыцыяў «Нашай Нівы», яны хацелі выдаваць яе грамадскай. Немцы ня даволілі, бо праціўнікі беларускаго руху ўводзілі ім у вушы, што рэдакцыя «Гоману» гэта хэўра расійскіх агентаў, што яны будуць старацца толькі шкодзіць немцам, васьці проціў іх прапаганду і т. д.

Але патроху немцы разабраліся у чым справа. Спачатку газэта выходзіла раз на тыдзень лацінскімі літарамі, пасля дабілася дазваленьня прыраўніць яе грамаданку і стала выходзіць два

разы на тыдзень лацінскімі літарамі, пасля дабілася дазваленьня прыраўніць яе грамаданку і стала выходзіць два

Калышыцца, аж стогне земля. Дрыжаць столетніе бары, страшэнны гук стаіць у наветры праз усё дні. Ужо гарматы блізка. Ужо іх цяжкія кулі рвуцца ніпадалёчку гүмён старога Ігналі.

Сонца у дзень зацігнута дымам, у почы небо у агні.

Зруйнованы вёскі, спаландрована поле; плач абездоленаго народу за лесам замёр.

На родных межах, пад будкай, зложена багачце Ігналі. Тут яго усе пакыткі. Ужо запрэжана каняка.

З буды пудліва пазіраюць ўнукі. Іх галоўкі асьвечэе паўднёвае сонца. Плач нявесткі зліваецца са стогнам гармат.

Ігналь глядзіць на дзяцей і пашта шпэча; на вачах слёзы. Сягонья ён выглядае асунутым, шмат старэйшым, чым быў.

— Ну дзеці! траскучым голасам прамовіў ён: благадзяляе. Ідзецца спежкай за жыцьцём, якое-б яно ні было. Ідзецца, ня блукайце, вас чакае лепшая доля. Ні шкадуйце, ні плачце па мне. Я гаспадар слову, я, вартаўнік дзедоўскіх курганоў, ня выйду за мяжу роднаго загону.

Скрыпнулі калёсы і зліліся з плачам вьезджаючай сямбі.

Доўга стаў Ігналь, наводзючы мутнымі вачыма па дарозі, дзе дзед быў відаць мажы з ўнукамі, а пасля, цяжка ступаючы і спыняючыся у бакі, пашоў на могільнік і сеў пры тым курганку дзе вітала смерць, і жылі словы прысягі.

Грукаталі гарматы, стагнала земля, і сярод гэтаго стогну данасілася аднекуль сумнае рэха званаў...

Г А Л У Б О К.

